

לקוטי אמרים

מ"מ הגהות והערות קצרות
קצא

פרק לב והנה ע"י קיום הדברי' הנ"ל להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו
הדברים הנ"ל (בפ' שלפ"ז). קיום מצות (ויקרא יט' יח'). למגדול ועד קטן (ע"ד אסתר א' ה' כ').

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

לקוטי פירושים

הדברים הנ"ל: **בפרק שלפני זה. קיום מצות: ויקרא יט' יח'. למגדול ועד קטן: ע"ד אסתר א' ה' כ'.**

פרק לב: פרק שלם, ופרק לב, שתוכנו ענין אהבת ישראל ובביאור – הוסיף אדמו"ר הזקן במהדורא בתרא, בספר התניא שלפנינו. אבל במהדורא קמא דספר התניא – לא נמצא פרק זה, אלא, מהענינים שבפרק לא באים בהמשך אחד להענינים שבפרק לג.

1) אולי כותב רבינו "ע"ד" – כי שם לא מדובר בנוגע לבני".

ולימוד מיוחד בזה² – בגודל ההדגשה בתורת החסידות בענין אהבת ישראל:

אם יחשוב מישהו שיש קס"ד שהענין דאהבת ישראל אינו צריך להיות בהדגשה בכל מקום ומקום, והראי', שבמהדורא קמא דספר התניא לא נקבע פרק זה לכתחילה, והיו יכולים ללמוד ספר התניא ללא פרק זה – ישנו הלימוד מזה שבמהדורא שלאח"ז, ובפרט מהדורא בתרא, הוסיף אדמו"ר הזקן פרק זה, ו"הכל הולך אחר החיתום"³, ע"פ דברי הכהן והשופט "אשר יהי בימים ההם"⁴ – שעכשיו אין מקום וקס"ד כלל וכלל באופן אחר. ואדרבה – ע"ד דברי המשנה⁵ "למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה, שאם יאמר אדם כך אני מקובל, יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת (ונדחו דבריו)".

(מס"ש תנש"א ח"א ע' 266 ואילך)

הפרק בספר התניא – תושב"כ של חסידות חב"ד – שמדובר בו הענין דאהבת ישראל הוא פרק "לב"⁶, כי "אהבת ישראל" – שהיא אחד היסודות העיקריים של תורת החסידות⁷ – הוא ה"לב" של תורת החסידות⁸. והביאור בזה – יש לומר:

שלימות כאו"א מהאברים תלוי' בקיום המצות השייכות לכאו"א מהם⁹. ומכיון שמצות אהבת ישראל היא בלב, ה"ה מציאות הלב.

[ואף שישנם כמה מצות התלויות בלב – מכיון ש"זהו כל התורה כולה"¹⁰, כולל גם המצות דחובות הלבבות (ולהעיר ממאמר אדה"ז¹¹ שאהבת ישראל גדולה מאהבת ה'), ה"ה כללות מציאות הלב]. ומכיון שהיא הלב שבאדם, הרי היא גם הלב דתורה¹² ודפנימיות (ונשמת) התורה. ויומתק ביותר ע"פ משנת באגה"ק סל"א – שע"י אהבת ישראל בלב בני ישראל באופן המבואר בפרק לב שבתניא (תורה), לב דקוב"ה (- שכינתא) כביכול בריא בתכלית כו', עיי"ש.

(סרי"מ מלוקט ח"א ע' תסו. לקו"ש ח"ט ע' 156 הערה 23. חכ"ס ט"ע 296 ואילך)

להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהי' שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבוא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך וכו': שלימות הענין דאהבת ואחדות ישראל – עיי"ז שהגוף טפל והנפש עיקר – נעשה במיוחד ע"י פנימיות התורה, כי: פנימיות התורה היא נשמתא דאורייתא (הנשמה לגליא דתורה, גופא דאורייתא)¹³, שלכן, פנימיות התורה (בתורה גופא) היא בחי' שלום ואחדות שבתורה¹⁴, כמאמר הרע"מ¹⁵ "לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו'". וע"י גילוי סתים (נשמתא) דאורייתא, נעשה גם גילוי סתים (נשמה)

1) קה"ת, תשמ"ב. 2) שהרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית (כש"ט הוצאת קה"ת) הוספות סקי"ט ואילך. וש"ג, כולל גם – זה שהשתלשלות הדברים הגיעה לידניו. 3) לשון חז"ל – ברכות יב, א. 4) שופטים יז, ט. 5) עדיות פ"א מ"ו. 6) ולהעיר, שחלוקת הפרקים בספר התניא נעשתה ע"י אדמו"ר הזקן, ובמילא, ה"ז בדיוק בתכלית. ועאכ"כ בנוגע לפרק זה, שלא הי' בהכתיב (הקודמים) דהתניא (וכנ"ל שבמהדורא קמא ליתא). והיינו, שפרק זה ניתוסף אח"כ ע"י אדמו"ר הזקן, שהכניסו באמצע ספרו, בתור פרק לב. 7) לקו"ד ח"ג שפה, ב ואילך, ובכ"כ מקומות. 8) ולכן מקומו באמצע ספר התניא – כמו הלב שמקומו באמצע הגוף (ח"ג רכא, רע"ב). 9) לקו"ת נצבים מה, ג. וש"ג. 10) שבת לא, א. 11) "היום יום" כח ניסן. 12) ראה ח"ג כט, ב, ובד"ה משכני תש"א פ"ו – ע"פ זאת התורה אדם. 13) ח"ג קנב, א. 14) ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 180. 15) ח"ג קכד, ב. הובא באגה"ק רסכ"ו.

לקוטי אמרים

והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקי'. ולכן העושי' גופם עיקר

מי יודע . . באלק' חיים . . שכולן מתאימות ואב א' לכולנה (א"ח - בינה ושם חלוקים אבל מי יודע כו' מתאימות ואב

- כתר חכ'. מהרש"ל). שכולן מתאימות (ע"ד שה"ש ד' ב' או ו' ז' "שכולם" אף שגם שם ל"נ). אב א' לכולנה (ע"ד מלאכי ב' י'). לכולנה (נמצא בראשית מב' לו' משלי לא' כט'). נק' כ"י אחים (דברים כב' ב' יחזקאל יח' יח', רד"ק ועייג"כ יד הל' מ"ע י' ב').

לקוטי פירושים

דישראל¹⁶ - שמצד זה נעשה אהבת ואחדות ישראל, שהרי "כל ישראל אחים ממש מצד שרש נפשם כו"י¹⁷.

(מלק"ש חכ"ז ע' 253)

גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהי' שמחת הנפש לבדה וכו': בהלשון גוף ונפש שהובא כאן כמ"פ, בהכרח לפרש כוונתו שגם הנפש שבגוף - בכלל "גוף" הוא לענין זה, ו"נפש" - הכוונה (גם) להנפש כמו שהיא בשרשה (וככתבו "והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים"), שרק מצד בחינה זו אפשר להיות אהבה ואחיה אמיתית (משא"כ כשהוא בציוור מציאותו, גם מציאות דנשמה).

(לק"ש חכ"ז ע' 1059 הערה 20)

ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל . . כי . . גופו נמאס ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה . . רק שהגופים מחולקים: בחיצוניות (מצד הגוף) - הרי כאו"א מישראל בפ"ע הוא מחברו, יש לו רמ"ח איברים בפ"ע וכו'. ולא די שהוא קומה בפ"ע, אלא שישנם כאלו שגם אינם נוגעים בהשני, היינו, שאין להם כל שייכות לחברו. אבל מצד נפש האלקית - הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים, ועי"ז יהי' עכ"פ הנגיעה איש באחיו; ולא עוד אלא "בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה", ומצד זה - הם (לא רק באופן של נגיעה איש באחיו, אלא יתירה מזה) מציאות אחת.

(רשימות חוברת טו ע' 3)

ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן . . אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד: אהבה "לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן" כמו "אחים ממש" - היא אהבה עצמית שלמעלה מהשכל (גם כאשר מצד השכל אינו מוצא שום מעלות אצל הזולת, "בריות בעלמא") ולמעלה מחשבונות (אפילו לא החשבון ש"כולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'"). וזהו הפירוש ד"ואהבת לרעך כמוך", כמוך ממש - כמו אהבת עצמו שהיא אהבה עצמית.

מ"מ, הגהות והערות קצרות - עם פענוחים

מי יודע . . באלק' חיים . . שכולן מתאימות ואב א' לכולנה: "אלקים חיים" - בינה². ושם (בבינה) - חלוקים זה מזה. אבל "מי יודע כו' כולן מתאימות ואב (אחד לכולנה)" - כתר חכמה³. שמעתי מהרש"ל⁴.

שכולן מתאימות: ע"ד שה"ש ד' ב' או ו' ז', אלא שבפסוק נאמר "שכולם" (ולא כמו כאן "שכולן"), אף שגם שם הוא בלשון נקבה ("מתאימות"). אב א' לכולנה: ע"ד מלאכי ב' י' ("אב אחד לכולנו").

לכולנה: תיבת "כולנה" - נמצא: בראשית מב' לו' משלי לא' כט'.

נקראו כל ישראל אחים: דברים כב' ב' ("ואם לא קרוב אחיך אלקי ולא ידעתו גו' עד דרוש אחיך") יחזקאל יח' יח' ("גזל אח") - רד"ק⁵. ועיין ג"כ יד הל' מתנות עניים פ"ה ה"ב: "כל ישראל . . כאחים הם שנאמר⁶ בנים אתם לה' אלקיכם".

(2 ראה אוה"ת יתרו ע' תצא. 3) ראה גם "לקוטי פירושים" כאן. 4) מהרב שמואל הלוי לויטין. - וראה גם לקוטי לוי"צ לתניא ע' יג. 5) ברד"ק ליחזקאל שם: "גזל אח - כל ישראל אחים, כמו שאמר עד דרוש אחיך אותו". 6) פ' ראה יד, א.

16) ראה חכ"ג ע"ג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר - נדפס ב"התמים" ח"ד ע' מח [קפט, ב ואילך]. אגרות קודש שלו ח"ג ס"ע תקלג ואילך. 17) עוד בהשייכות ד אהבת ישראל לפנימיות התורה, תורת החסידות, שאהבת ישראל היא אחד מיסודות העיקריים של תורת החסידות - ראה קונטרס אהבת ישראל. ספר הערכים חב"ד ערך אהבת ישראל ס"ט.

לקוטי אמרים

מ"מ הנהגות
והערות קצרות קצו

ונפשם מפלה אי אפשר להיות אהבה ואהבה אמיתית
ביניהם אלא התלויה בדבר לברכה. וז"ש הלל הוקן על
קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא
אהבה . . . התלוי בדבר
(ע"ד אבות ה' טז').
וז"ש הה"ז (שבת לא').

לקוטי פירושים

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

אהבה . . . התלוי ברבר: ע"ד אבות
פ"ה מט"ז ("אהבה שהיא תלוי בדבר").
וז"ש הלל הוקן: שבת לא, א.

[ויש לומר בדרך אפשר, שבזה מוסיף רבינו הזקן על דברי
המגיד¹⁸ שצריכים לאהוב רשע גמור כמו צדיק גמור, שכל זה
עדיין הוא מצד הבנה ומדידה, כדמוכח מזה גופא שישנם
חילוקי מדריגות בין צדיק לרשע, ואמרים שצריך לאהוב רשע

גמור כמו צדיק גמור, ואילו אהבה עצמית, כמוך ממש, אינה מדודה, ואין בה חילוקי מדרגות כלל].

ואהבה זו היא "מצד שורש נפשם בה' אחד" – ששם כל ישראל הם מציאות אחת, עצם אחד שבא בכמה
חלקים, וכל אחד מישראל אינו אלא כמו (פרט מהכלל, ובעומק יותר) חלק מן העצם¹⁹, שיש בו העצם כולו, כמאמר
הבעש"ט²⁰ העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו. וכיון שכן, נמצא, שהאהבה אינה להזולת, אלא אהבה
עצמית.

(מלקו"ש ז"ב ע' 300. ע' 435 ואילך. ח"ט ע' 159. חס"ו ע' 90. ח"ז ע' 222 הערה 65)

ענין זה הוא לא רק בנוגע לרגש האהבה, ואילו בנוגע לעצם מציאותו (חיותו) "חייך קודמין"²¹, ו"אדם קרוב
אצל עצמו"²² – אלא גם בעצם מציאותם כל ישראל הם דבר אחד²³.

(סה"ש תש"ו ז"ב ע' 639)

ואהבת לרעך כמוך. אחים ממש: אף שאהבת ישראל היא אהבה עצמית, שזהו פירוש "כמוך", כאהבת עצמו
שהיא אהבה עצמית (כנ"ל), מ"מ, ה"ז רק "כמוך" בכ"ף הדמיון, ואינה מגיעה ממש לאותה המדה שהוא אוהב
את עצמו²⁴, שהרי ע"פ תורה "אדם קרוב אצל עצמו"²², ו"חייך קודמין"²¹ (שזהו מפני שהגופים נפרדים, כי מצד
הנשמה "כולן מתאימות כו"), אלא היא דוגמת אהבת אחים, שקורבת האחים אינה כקורבת האדם לעצמו²⁵.

(מלקו"ש ז"ב ע' 148. סה"ש תש"ו ז"א ע' 215 הערה 37)

מי יודע גדולתן ומעלתן . . . כולן מתאימות ואב א' לכולנה . . . אחים ממש: סדר הדברים הוא – שמתחיל
בביאורו ממדרגת אהבת הזולת שבקל יותר להשיגה: "כי מי יודע גדולתן ומעלתן כו", אבל סו"ס הרי זו ג"כ
אהבה התלוי במעלה, ולכן מוסיף ביאור "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה כו" אחים ממש.

(אגרות קודש חכ"ג ע' רמד)

הטעם שאינו מסתפק בכך ש"כולן מתאימות ואב א' לכולנה", אלא מקדים "מי יודע גדולתן ומעלתן כו"
– כי, אהבת ישראל צריכה להיות (לא רק מצד היותו חלק מכלל ישראל ומוסיף שלימות בכלל ישראל, אלא גם)
מצד מעלתו בתור פרט.

וגם אהבה זו היא "כמוך" ממש – ע"ד אברי גוף אחד, שאף שכל אחד מוכרח להיות והוא אבר בפני עצמו,
הרי הם אברים של אותו גוף. ולכן, גם בה"מקום" שבו ניכר רק ענינו הפרטי של אבר זה (לא כמו שמשלים כללות
הגוף), מתקשר הוא עם כל האברים בתור גוף אחד²⁶.

(לקו"ש ז"ב ע' 116)

18) הובא בסה"ש ה"ש ע' 117. – וראה גם תומר דבורה פ"ב: "ריגיל עצמו להכניס אהבת בנ"א בלבו ואפילו הרשעים כאילו היו אחיו
יותר מזה". שבת מוסר רפ"ז (בשם מרז"ל): "אין שלום אמר ד' לרשעים מכאן שהקב"ה אוהב את הרשעים". 19) אלא שבשביל זה צריך לצאת
ממציאותו – שמציאותו אינה "הוא", אלא חלק מהעצם הישראלי. 20) כש"ט הוספות סקט"ו. ושי"ג. 21) נדרים פ. ב. ב"מ סב. א. 22) סנהדרין
ט. ב. ושי"ג. 23) וי"ל שזה ש"חייך קודמין" אינו שולל השלימות ד"רעך כמוך", אלא ע"י ש"חייך קודמין" (ע"פ דין התורה) ניתוסף בשלימות
ד"רעך כמוך" (מכיון שכל ישראל חד). וכן מובן לאידך גיסא, שע"י "ואהבת לרעך כמוך" לא חסר כלום בהאווה, כי כל ישראל חד, וע"י הוספה
ב"רעך" ניתוסף גם אצלו. ועצ"ע. 24) המשך וככה תרל"ז פע"ב. 25) ראה המשך וככה שם ש"הוא יותר קרוב מכמו הקרוב אפי' ראשון
שבראשון, דהיינו שני אחים או אב ובנו, שהרי גם להאב או להאח לא יהי' מושג השכל שע"י מחשבתו כ"א לגבי עצמו לבד, והיינו כי השני
קרובים האב ואח ה"ה דבר נוסף על עצמותו, אבל היותו קרוב לגבי עצמו אין שום דבר נוסף כלל על עצמותו". 26) ראה ספר הערכים חב"ד
ע' אברים ס"א. וש"ג.

לקוטי פירושים

להיות כתוצאה מהרגש ה"התאמה" והאחדות (של כל נפשות ישראל) כפי שהיא מצד "שורש נפשם בה' אחד"³¹, וכדיוק לשון אדה"ז ש"אהבה ואחוה אמיתית" באה ע"י שהאדם (לא רק מגביר נפשו על הגוף, אלא) מגביר ומעלה את הנפש "מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא כו"³², כי ע"ז מרגיש שורש נפשו (ה"אב אחד").

ופשוט הוא, שהאחדות מצד זה ש"אב אחד לכולנה" היא למעלה יותר מהאחדות ד"כל ישראל גוף אחד", שהרי אפילו דרגת האחדות דגוף אחד ממש (לא רק אחים), אינה אחדות מוחלטת, כי גם בגוף אחד ישנה ההתחלקות דאברי הגוף, עד לחילוק מן הקצה אל הקצה - ראש ורגל; משא"כ כפי שנפשות ישראל כלולות בשרשן ב"אב אחד", ה"ה למעלה מהתחלקות³³, ועאכו"כ מצד אמיתית שורש הנשמה ב"ה" אחד³⁴ (דנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש"³⁵), הרי כשם ש"ה' אחד" הוא פשוט בתכלית הפשיטות³⁶, למעלה מכל התחלקות, כן הוא בנוגע לנשמות ישראל (שהם "חלק אלקה ממעל ממש"), שענין האחדות "מצד שורש נפשם בה' אחד" הוא באופן של נקודה אחת שלמעלה מגדר התחלקות לגמרי.

(לקו"ש ח"א ע' 72 ואילך)

אחים ממש: ולא רק "קרובים" או "דומין" (כהפירוש בתיבת "אחים" בפ' לך לך יג, ח).

(שיעורים בספר התניא ע' 379 הערה 3)

אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד: "שורש נפשם" - הוא שורש הנשמה שלמעלה

כולן מתאימות ואב א' לכולנה: כלומר: ועוד יותר מזה ש"מתאימות" אבל מחולקות כאו"א בפ"ע - הגה "ואב א' לכולנה", "כולנה" - מתאחדים.

(שיעורים בספר התניא ע' 378)

כולן מתאימות - מצד הבחינה דרצון, ואב א' לכולנה - מצד הבחינה דחכמה.

(לקו"ש ח"א ע' 16)

כולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד: צריך ביאור מדוע לא הביא רבינו הזקן מ"ש בירושלמי²⁷ ש"כל ישראל גוף אחד הן"²⁸ (ומובא שם משל לזה מב' ידיים של גוף אחד) - שלכאורה זהו אופן נעלה יותר באחדות ישראל, כי, זה ש"כל ישראל אחים ממש" להיות ש"אב אחד לכולנה", מורה רק שה"אב" (שורש ומקור) שלהם הוא אחד, אבל ישראל עצמם (כפי שהם במקומם) מחולקים זה מזה ("אב אחד לכולנה" - רבים), אלא שהם כמו "אחים ממש" [דאע"פ שאהבת אחים אינה כאהבה לאיש זה, אלא היא אהבה עצמית, בלשון הכתוב²⁹ "עצמי ובשרי אתה", מ"מ, הרי הם אישים נפרדים ומחולקים], משא"כ זה ש"כל ישראל גוף אחד הן", מפני שכל ישראל הם "קומה אחת שלימה"³⁰ - אין בהם (גם כפי שהם במקומם) גם ההתחלקות של אחים, אלא הם מציאות אחת, "גוף אחד".

ויש לומר הביאור בזה:

זה ש"נקראו כל ישראל אחים ממש" - לא הובא בתניא כדי להגדיר מהות ודרגת האהבה (שאהבת ישראל צ"ל כאהבת אחים), אלא רק בתור הוכחה לזה ש"אב אחד לכולנה" (לכל הנשמות). ולכן לא הביא שם אד"כ כל ישראל גוף אחד הן", כי, האהבה שעלי' מדובר בתניא (הבאה מזה ש"אב אחד לכולנה") היא למעלה יותר גם מזה ש"כל ישראל גוף אחד הן".

הסברת הענין: זה שמביא בתניא ע"ד אחדות נפשות ישראל בשרשן ומקורן ("אב אחד לכולנה"), הוא כדי לבאר דהאהבה דישאל במקומם יכולה

(27 נדרים פ"ט ה"ד. (28 לשון קה"ע שם. ועד"ז הוא ברדב"ז להל' ממרים פ"ב ה"ד. אברבנאל יהושע "פרשה שביעית". ועוד. וראה תניא אגה"ק סו"ס כב (ע"פ ס' שופטים כ, יא). שם סל"א. ובארוכה - סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. (29) ויצא כט, יד. (30) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ. - וראה בפרטיות לקו"ש ח"ל ע' 218-9.

(31) ראה ד"ה אלה תולדות תער"ב (סה"מ תער"ב ע"ו ע' 1) "דמצד שורש נפשם בה' אחד גם בהמשכתם מתאימות הנה", ע"ש. וכן משמע מלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר דלקמן הערה 34. (32) וממשיך: "יגם להמשיך או"ס. . . במקור נשמות כל ישראל". ולהעיר ממ"ש לפנ"ז "הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן כו". (33) ראה תניא פ"ב שהוא כמו בן הנמשך ממוח האב, ע"ש. (34) ולא רק "אב אחד" - בחי' חכמה, שהוא מקור להתחלקות. וי"ל שנרמז בלשון התניא "שכולן מתאימות" - ראה סה"מ תרס"ט (ע' עג) "שמתאימות המה דהיינו בעצם מהותם", העצם שלמעלה מגילויים, ע"ש. וראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (קובץ מכתבים לתהלים בתחלתו. אגרות קודש שלו ח"ב ע' תקכד): "הנפשות אוהבים זה את זה להיותם אחד ממש מצד העצם ד אלקות שהוא העצמות ב"ה הכוללם וזה הבנת מאמר. . . דהנפשות מתאימות". (35) תניא רפ"ב. (36) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ז. שם פ"ב ה"י.

לקוטי אמרים

מ"מ הנהות והערות קצרות
קצה

כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להנביה ולהעלו' הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין וגם להמשיך אור א"ם ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

כמ"ש לקמן: פל"ז ואילך. "עי' פמ"א – הגהת הצ"צ".

(7) נדפסה בקיצורים והערות לספר התניא ע' לו.

לקוטי פירושים

מהנשמה המלוכשת בגוף, ומצד זה נקראו כל ישראל "אחים". ולמעלה מזה – "כאיש אחד"³⁷, והוא ע"י גילוי עצם הנשמה שלמעלה גם מדרגת הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף.

(מס"ה י"ז חלקט ח"ד ע' רסו הערה 73)

שורש נפשם בה' אחד: וכמבואר בדא"ח אשר שרש הנשמות הם למעלה אפילו מתומ"צ, וכמרז"ל³⁸ מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, ואפילו לתורה, כמ"ש דבר אל בני".

(אגרות קודש ח"ה ע' קנג)

כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם. . רק שהגופים מחולקי': וכיון שרק הגופים מחולקים, והנפשות כולם מתאימות וכו' ולכן כל ישראל אחים ממש – הרי האחדות היא גם עם בני הנמצאים בריחוק מקום, שהרי לגבי עצם הנפש אין המקום מפסיק, כי הוא למעלה מן המקום, וכמובן ממ"ש בלקו"ת סוף חלק דברים ד"ה מזמור שיר חנוכת הבית.

(שם ח"א ע' פ"ז)

רק שהגופים מחולקי': כלשון זה כתב הרדב"ז להל' ממרים פ"ב ה"ד, ע"ש.

(לקו"ש ח"ל ע' 218 הערה 37)

העושים גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם: ואעפ"כ כאו"א מחוייב בקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" בכל זמן ובכל מקום – כי: (א) בפנימיות ובאמיתיות, הרי כל איש ישראל נפשו האלקית היא אמיתית מציאותית³⁹. (ב) מובן לכל בר שכל שה"חלק אלקה ממעל ממש" שבו, שעל ידו דומה הוא לבוראו, הוא העיקר שבו (והנפק"מ אינה אלא עד כמה בא הדבר בפועל, בעבודתה).

(ע"פ לקו"ש ח"א ע' 71 הערה 51. ח"כ ע' 526)

האחדות שנעשית עי"ז שעושים נפשם עיקר וגופם טפל – היא כמו דבר נוסף על מציאותם. וי"ל שזהו מצד עצם הנשמה שמתגלית בהם. ולמעלה מזה – גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, שע"ז גם הציור דכחות הגלויים הוא חד עם העצם, ומצד זה – האחדות דישאל היא בכל הענינים שלהם, גם בענינים השייכים להגוף.

(מס"ה י"ז חלקט ח"ז ע' ק"ז)

אלא התלוי' בדבר לבדה: שאז מוגבלת האהבה לפי ה"דבר", ועוד, כשנטל ה"דבר" בטלה האהבה.

(תניא בצירוף מי"ז וכו' ע' תר"ז – חשיעורם בספר התניא ע' 380)

וז"ש הלל הזקן וכו': כאן מתחיל לבאר ענין גדול יותר בהנ"ל – שהשמחה ("שמחת הנפש לבדה") מביאה לידי קיום מצוה כזו שהיא כל התורה כולה.

(שם)

זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא: ומבואר עוד יותר בלקו"ת פ' מטות ד"ה החלצו, ואיך שזה נוגע לשם הוי'. והרי תרי"ג מצות תליין משם הוי'⁴⁰. וע"י חילוף מ"צ בא"ת ב"ש – מצוה הוא שם הוי'⁴¹.

(אגרות קודש ח"ח ע' ש"ד)

(37) פרש"י יתרו יט, ב. (38) ב"ר פ"א, ד. (39) וראה אגרות פ"ו. קונטרס ומעין מ"ז. (40) הקדמת ת"ז ב. א. שם ת"ב. (41) לקו"ת ויקרא ב,

דק' לא שריא באתר פגים (). וכמ"ש ברכנו (נוסח התפלה שמו"ע).
 וכמ"ש במ"א (). שרואה בחבירו שהטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו
 ומ"ש בגמ' (פסחים 82) שישנאהו. היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים
 קיג:). מצות הוכח הוכח את עמיתך עם שאתך בתורה
 (ויקרא יט' יז'). עם

שאתך כו' (יל"ש מסא"ר יח'. הג' הצ"צ 'עלי' בח"א מהרש"א ספ"ו דיבמות. ולכאורה
 עדמ"ש עמיתך עם כו' שבועות ל' ב"מ נט; וכ"מ בפ"י בתדב"א ס"פ יח' ע"פ הוכח
 כו' עמיתך יכול אפי' כו' רשע ושונאך כו' כ' עמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתומ"צ
 אתה חייב להוכיח אבל כו' ע"ש ובמ"ש במ' שם. וע' בהל' הצריכות הל' אונאה וג' דעת
 ס"ל דכונת עם שאתך בתומ"צ ולא העוב' על ד"ת כו' ולא חזר בו אחר שהוכיחו
 בסתר כו' מותר לקרותו עבריין ואין בו משום אונאת דברים. וזהו כונת הנ"י שם בב"מ
 שם. והסמ"ג לאווין קע"א שהביאו הד"מ ורמ"א בחו"מ רכ"ח סי"א וכ' בל' י"א
 ע"ש בהלכות שהשיג במ"מ על הסמ"ע שם. שלא עיין רק בהד"מ בשם הנ"י ע"ש ודוק.
 וע' בס"ח סי' תי"ג, שהובא במ"א תר"ח סק"ג יעו"ש. מצאתי בני"י התדב"א הנ"ל").

<p>מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים</p> <p>דקב"ה לא שריא באתר פגים: . וכמ"ש ברכנו: נוסח התפלה שמו"ע. וכמ"ש במ"א: . ומ"ש בגמ': פסחים קיג, ב. מצות הוכח: ויקרא יט' יז'. עם שאתך כו': יל"ש בהר רמז תרי"ג⁸ – מסדר אליהו רבא ספי"ח⁹.</p>	<p>מ"מ, לקוטי פירושים</p> <p>יסוד ושורש כל התורה הוא להגבי' ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה. . וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכמשתאלי: "להגבי' ולהעלות" – תנועת הרצוא.</p>
--	--

(8) ושם: "לעם שעמך במצות אתה מוכיח כו'". (9) נעתק בהגהת הצ"צ דלקמן. (10) ושם – בפירוש "כשם כו' כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע": "פרש"י דכתיב הוכח תוכיח, להוכיח מי שמקבל ממנו עכ"ל. מלשון כפול דריש ל'. . ועוד יש לפרש הוכח תוכיח לעמיתך כדדרישין בעלמא עמיתך עמיתך במצות שמקבל תוכחה ובהפך שאינו מקבל תוכחה". (11) בשבועות שם: "בצדק תשפוט עמיתך, עם שאתך בתורה ובמצות". ובב"מ שם: "ולא תונו איש את עמיתו, עם שאתך בתורה ובמצות". (12) בשו"ע אדה"ז חלק חו"מ. (13) וז"ל: "אמר המחבר מהא דעם שאתך בתורה ובמצות אל תונוהו, למדנו, שלא הזהיר הכתוב בהונאת דברים אלא יראי השם. ואמר במדרש אם הונה עצמך מותר אתה להונותו שזה אינו קרוי עמיתך". (14) בסמ"ג שם: "תניא בפרק הזהב לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקך, עם שאתך בתורה ובמצות אל תונו, למדנו שלא הזהיר הכתוב באונאת דברים אלא על יראי ה', ואמרינן במדרש שאם הונה אותך אתה רשאי להונותו שאינו קרוי עמיתך". בד"מ שם: "כתב נ"י. . שלא הזהירה תורה על אונאת דברים אלא ירא השם, ואמרינן במדרש אם הונה את עצמו מותר אתה להונותו שזה אינו קרוי עמיתך כו'". וברמ"א שם: "וי"א דאין מצווין על הונאת דברים אלא ליראי השם (נ"י פרק הזהב), ומי שמאנה עצמו מותר להונותו (שם בשם המדרש)". (15) וז"ל הסמ"ע: "אבל לא נ"ל, דא"כ לא הוה לי לכתוב סתם שאינו קרוי עמיתך, אלא הל"ל שאינו בתורה ובמצות, אלא נראה דכונת המדרש הוא כפשוטו כיון דאין דרך בני אדם להונות אדם את עצמו מ"ה אינו נקרא עמיתך שאינו מכלל בני הישוב והדרך ארץ". – ועל זה השיג במראה מקום בשו"ע אדה"ז שם, ש"הסמ"ע שם לא ע"ש רק בד"מ בשם הנ"י, כי בני"י מפורש להדיא "הא דעם שאתך בתורה ובמצות אל תונוהו". (16) במג"א (או"ח) שם – לענין חיוב הוכחה עד שינזוף בו החוטא: "ובס"ח סימן תי"ג כתב דוקא איש את אחיו שלבו גס בו, אבל אם ה' איש אחר שאם יוכיחנו ישנאנו וינקום ממנו אין להוכיחו". (17) בכת"י אחר (בהגהת הצ"צ): "בכ"מ". (18) במק"א (לקו"ש ח"ו ע' 18)

ובמצות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

לקוטי פירושים

ו"להמשיך אור א"ס ב"ה" – תנועת השוב, אשר, "על ב' ענינים הללו דרצוא ושוב הוסדה כל עיקר התורה והמצות"⁴².

(ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע' 346 הערה 46)

מי שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו . . . אבל מי שאינו חבירו וכו': אין לומר שהטעם שמצוה לשנוא החוטא בחבירו דוקא הוא בגלל החשש שמא ילמד ממנו כו' – כ', עפ"ז צ"ע: (1) החשש הוא ב"חבירו" באיזה ענין שיהי', ולא דוקא "חבירו בתורה ומצות".

(2) מספיק – שיתרחק ממנו, ואין צורך והכרח – שישנאהו.

(3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא – לא מפני תכונת השנאה, כי אם לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות – ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו, משום שפגם הצלת עצמו מנוק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש – ע"י "אל תתחבר לרשע"⁴³ (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן.

(שיעורים בספר התניא ע' 382 הערה 8)

חבירו שחטא מצוה לשנאותו . . . היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח . . . ואעפ"כ לא שב מחטאו . . . אבל מי שאינו חבירו וכו': כלומר: בחבירו בתורה ומצות – ה"ז באופן שאפילו "שגגת תלמוד עולה זדון"⁴⁴. ו"עולה זדון" אינו מספיק, כי אם דוקא "וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח . . . ואעפ"כ לא שב מחטאו", וא"כ ה"ז זדון בפירושו. "אבל מי שאינו חבירו", ובמילא זדונותיו כשגגות (כנ"ל ספ"ל), ואין לשנאותו.

(שם ע' 382 ואילך)

חבירו שחטא מצוה לשנאותו . . . חבירו בתורה ומצות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות . . . אבל מי שאינו חבירו . . . אוהב את הבריות וכו': ומכאן – שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" אינו דוקא במי שאתך בתומ"צ"⁴⁵.

ולהעיר שיש אומרים⁴⁶ ש"ואהבת לרעך כמוך" פירושו רעך בתומ"צ (ורשע מותר לשנאותו)⁴⁷. אבל כבר העירו באחרונים⁴⁸ מהא שלמדין⁴⁹ מ"ואהבת לרעך כמוך" – "ברור לו מיתה יפה", היינו שכולל גם רשע (המחוייב

(42) לקו"ת חוקת נז, סע"ב. (43) אבות פ"א מ"ז. (44) שם פ"ד מ"ג. (45) להעיר מדעת רע"ק (אבות דר"ג ספט"ז – כגירסת המחזור וטרי לאבות פ"ב מ"א) "ואהבת לרעך כמוך בעושה מעשה עמך". אבל, ממ"ש שם לפניו "ושנוא את האפיקורסין והמסיתים כו'", מוכח שאין כוונתו לסתם רשעים, כי אם לסוגים הנ"ל. וכ"כ באוה"ח קדושים יט, יח. (46) סמ"ג עשין ט. הג"מ להל' דעות פ"ו ה"ג. וראה רמב"ם הל' אבל רפ"ד*. יראים סל"ח (בהשלם – סרכ"ד). ועוד. (47) פסחים ק"ג, ב. (48) מהר"ם שיק תרי"ג מצות מצוה רמד. הרי"פ פערלא לסהמ"צ ר"ס ג מ"ע יט (קמג, ד ואילך). (49) סנהדרין מה, א. וש"נ.

(*), ואהבת לרעך כמוך . . . לאח"ך בתורה ובמצות. – אבל להעיר שבמקומו (הל' דעות פ"ו ה"ג) סתם הרמב"ם, "לאהוב את כאו"א מירשאל כגופו" (ועד"ז במנין המצות בריש ספר היד: „כל בני אדם בני ברית") – בלי כל הגדרה. וג"ז שמצוה לשנוא רשע – לא כתב במקומו (בהל' דעות) כי אם בהל' רוצח (בסופו), וידוע שהרמב"ם סומך (רק) על מ"ש במק"א הקודם לזה ולא מזה של אח"כ (יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' אות ו').

ועד"ז בשו"ע אדה"ז (אר"ח סקני"ז ס"ה) הביא רק ש, מצוה על כל אדם לאהוב את כאו"א כגופו", והשמיט (המובא במג"א שם) שהוא דוקא רעך בתומ"צ ולא רשע (ורק בחו"מ הל' עוברי דרכים כו' ס"ט הביא דמצוה לשנוא רשע).

למשכן בחבלי עבותות אהבה (ע"ד הושע יא' ד').
הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראו בשם בריות
בעלמא צריך למשכן בחבלי עבותו' אהבה וכולי האי

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים
למשכן בחבלי עבותות אהבה: ע"ד
הושע יא' ד' ("אמשכם בעבותות אהבה").
מיתתה, וכמפורש ברמ"ה⁵⁰: "וכל היכא דכתיב רעך משמע
ישראל ואפילו רשעני⁵¹ כו"; ורק מסית נתמעט בפירוש
ממצות ואהבת גו'⁵².

ומוכח מזה דהא שמצוה לשנוא רשע הוא (לא מפני שנתמעט מהלשון "ואהבת לרעך כמוך", כי אם) ציווי
בפ"ע לשנוא רשע⁵³ (ובמילא – ש"ואהבת גו" בכל הפרטים הוא רק לרעך בתומ"צ). וכן מוכח ממ"ש בתניא כאן
דגם אלה "שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ"⁵⁴, ע"ש.
ולהעיר מחינוך⁵⁵, שעל המצוה לשנוא רשע מביא הכתוב ד"משנאיך ה' אשנא גו", שקאי על מינים
ואפיקורסים (כמ"ש במנ"ח שם).

(מלקו"ש ח"ז ע' 275. ח"י"ז ע' 217 הערה 17. ע' 219 הערה 38)

ואינו מקורב אצלו: באיזה ענין שיהי'.

(תניא בצידוף ח"ח וכו' ע' תרכא – משיעורים בספר התניא ע' 384)

אוהב שלום וכו' . . ומקרבן לתורה: הטעם שהעתיק אדה"ז (ממאמר הלל) גם התיבות "אוהב שלום" –
כי, ע"ז ש"מקרבן לתורה" נעשה שלום בינו ובין הבריות, שגם אצלם יהי' הענין ד"להגבי" ולהעלות הנפש על
הגוף".

(לקו"ש ח"י"ז ע' 223 הערה 67)

אוהב את הבריות ומקרבן לתורה לומר שאף הרחוקים . . צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה וכולי
האי ואולי יוכל לקרבן לתורה: לעיל בפרקין מבאר אדה"ז שאהבת ישראל היא "לכל נפש מישראל למגדול
ועד קטן . . אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד", והיינו, שהאהבה היא (לא מצד מצבו של הזולת בעבודת ה',
אלא) אהבה עצמית מצד הנשמה⁵⁶, שלמעלה מתורה⁵⁷. וא"כ, למה צריכה אהבה זו להיות קשורה עם "ומקרבן
לתורה", היינו, שהאהבה צריכה להביא ולהתבטא בהקירוב לתורה, כפי שמבאר "לומר שאף הרחוקים מתורת ה'
ועבודתו . . צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'?"
ויובן בהקדם המבואר⁵⁸ בענין תורה וישראל – שאמרו חז"ל⁵⁸ שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, ואפילו
לתורה. ולאידך גיסא, איתא בזהר⁵⁹ ש"ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה", שמזה משמע שהתורה
היא למעלה מישראל – שזה שאמרו שישראל הם למעלה מהתורה הוא בשרשם, אבל כאשר הנשמות באות למטה
אזי התורה היא למעלה מהם, והתקשרותם בהקב"ה היא ע"י התורה.

ולכן ישנם ב' קצוות באיש ישראל: מצד זה שהשרש דנש"י הוא למעלה מהתורה, הרי "ישראל . . אע"פ
שחטא ישראל הוא⁶⁰, כי התקשרות (עצם) נשמתו להקב"ה אינה תלויה בעבודתו בתומ"צ⁶¹. אבל, מצד זה גופא,
"בודאי סופו לעשות תשובה"⁶² – לחזור לקיום התומ"צ, דכיון שההתקשרות ד"ישראל (בהיותם למטה) להקב"ה
היא ע"י התורה, הרי, גם המעלה העצמית ש"ישראל הוא" אינה יכולה להשאר כדבר בפ"ע (ללא תומ"צ), אלא
בהכרח שתביא לקיום התומ"צ (ועי"ז מתגלה גם) מעלת נשמתו כפי שהיא למעלה מהתורה⁶³.

ומזה באים ב' קצוות בנוגע לאהבת ישראל: עצמיות אהבה, מצד אחדותם של כל ישראל ב"שורש נפשם"
ששם הם למעלה מהתורה – היא למעלה מהמידדות של תורה. ולכן האהבה היא לכל ישראל בשוה, גם ל"בריות"

50) שם נב, ב. 51) ולהעיר מפ"י ה' ברמ"ה שם: "ויש לפרש רעך לשון רעים שכן כו". 52) ספרי ופרש"י ראה יג, ט. 53) מהפסוק "ראת
ה' שנאת רע" שהובא בפסחים שם. – ואולי גם פוסקים הנ"ל סמכו בעיקר על פסוק זה שהביאו (סמ"ג ויראים) מפסחים שם.
54) להעיר ממאירי יומא עה, א: "לעולם לא תהא שנתא אדם מונעתו מלהטיב לחבירו בכל מה שאפשר לו להטיב, והוא שנאמר לא תשנא את
אחייך בלבבך". וראה הרי"ף פערלא שם קמב, ב. 55) מצוה רלח. 56) ראה לעיל ס"ע קצב ואילך. 57) ראה לעיל ע' קצה ד"ה שורש. 58)
לקו"ת שה"ש טו, ד. המשך תערי"ב פע"ו. ח"ג ע' איתג ואילך. ד"ה אז ישיר ה'ש"ת פ"ג ואילך. ובכ"מ. 59) כן הובא בכ"מ בד א"ח (לקו"ת
נצבים ר"ה כי קרוב. ר"ה נט, א. שה"ש שם. ובכ"מ). וראה זח"ג עג, א. 60) סנהדרין מד, רע"א. 61) ראה בארוכה המשך תערי"ב שם ע'
אירנב. ובכ"מ. 62) תניא ספ"ט. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. 63) שלכן גם גילוי ענין התשובה (שהיא למעלה מתורה, שלכן בכחה למלאות
מה שנחסר בתורה כו') – הוא בתורה דוקא (המשך תערי"ב שם ע' איתח. וראה המשך תרס"ו ע' רלה. ועוד).

ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד והן (ע"ד איוב יג' טו') דניאל ג' יח'. מכ' לשיף).
שכר מצות אהבת ריעים וגם המקורבים אליו והוכיחם

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים	לקוטי פירושים
<p>הן: ע"ד איוב יג' טו' (הן יקטלני, אף אם – מצו"ד), וביחד עם מלת "לא" בדניאל ג' יח' (והן לא וגו'). מכתב לשיף⁶⁵.</p> <p>(19) הכוונה למכתב י"ט סיון תרצ"ט, להרב שיף – נדפס ב"רשימות" חוברת צז. ושם מוסיף: ואולי אפ"ל בדיוק הבטוי "הן לא" במקום "אף אם לא", שהוא להוסיף שצ"ל האהבה בהשוואה ב' האופנים, כי "הן" מושך אחר עמו, וכאלו נכתב "והן אם קרבן וכו' והן לא צ"ל באהבה כי לא הפסיד", שכ"ה גם הכונה בקרא דאיוב. ומפורש הוא בדניאל הן איתי וגו' והן לא (וראה גם "לקוטי פירושים" כאן).</p>	<p>ש"רחוקים מתורת ה' ועבודתו⁶⁴, כי, בדרגא זו אי אפשר לחלק בין צדיק ליהודי שרחוק מתורה; אבל מצד זה שמציאותם של ישראל קשורה עם התורה, נעשית גם אהבת ישראל (גם האהבה ש"מצד שורש נפשם" שלמעלה מתורה) מצוה בתורה: צריכים לאהוב יהודי משום שכך מצווה התורה, ובמילא – ע"פ המדידות והגדרים שקבעה תורה בזה (ואסור לעשות פשרות בתורה בשביל אהבת ישראל), ועד שישנם יהודים כאלה רח"ל שהתורה אומרת שהיחס אליהם צריך להיות באופן ד"תכלית שנאה שנאתים וגו'".</p>

וזהו ההדגשה במאמר הלל שמדגיש רבינו הזקן בתניא – שהענין ד"אוהב את הבריות" ("הרחוקים מתורת ה' ועבודתו") צריך (גם) להביא ל"ומקרבן לתורה", אע"פ שהאהבה אליהם היא מצד מעלתם העצמית שיהודים הם (וצריכים לאהוב יהודי ולעזור לו בכל עניניו גם כאשר לא מצליחים לקרבו לתורה):
כשם שבנוגע לעצמו, הרי מעלתו העצמית שהוא יהודי (התקשרותו להקב"ה שלמעלה מהתורה) אינה יכולה להשאיר מובדלת מתומ"צ, אלא זה גופא מביאו לקיום התומ"צ (כנ"ל), כך גם בנוגע להאהבה אל "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו", שמצד זה שמרגיש את מעלתם העצמית שיהודים הם, אינו מסתפק בכך, אלא זה גופא מעורר אצלו את ההשתדלות לקרבן לתורה.

כיון שגם המעלה העצמית דישראל מוכרחת לבוא לידי גילוי בתורה, נמצא, שכאשר הזולת נשאר רחוק מהתורה, לא יכולה להיות ההכרה ("דערהער") האמיתית בהשלים והאחדות אמיתית שישנה בינו לכל בני"ש (שכולם "אחים ממש מצד שורש נפשם"). דוקא עי"ז ש"מקרבן לתורה" – שמקשרים אותם עם אורייתא ועי"ז עם קוב"ה – נרגש (באופן גלוי) גם המעלה העצמית דישראל שלמעלה מתורה.

(שם ע' 221 וא"ת)

והן לא לא הפסיד כו': הלשון "והן לא לא הפסיד" – הוא ביטוי בלתי מצוי, דלכאורה הי' צ"ל "ואף אם לא לא הפסיד". וכולט יותר בשים לב לפשטות הלשון והעדר מליצות וקטעי פסוקים בסש"ב, שער היחודה"א ואגה"ת.

וי"ל החילוק בין ב' הלשונות⁶⁵: "אף" – מורה על ענין של הוספה וטפול לגבי מה שקדמו. "הן" – כונתו להדגיש השיווי שבין שני הדברים. וגם בענינינו רצה רבנו להדגיש שהאהבה צ"ל בשווה בשני האופנים: הן אם יקרבן לתורה כו' הן לא, ולכן השתמש בלשון "הן". וראה ג"כ דרו"ל⁶⁶ עה"פ⁶⁷ "והן לא גו', אמרו לו בין מציל בין שאינו מציל כו'". ולהעיר ג"כ מהמשנה ספ"ה דסוטה: "הן יקטלנו גו' מלמד שמאהבה עשה" – שבשניהם צ"ל בשיווי.

(אגרות קודש ח"ב ע' קטה)

לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים: טעם דיוק הלשון "לא הפסיד כו'", ולא "יש לו שכר כו'" – כי מכיון שהכוון של "אוהב את הבריות" הוא "ומקרבן לתורה"⁶⁸, הוה אמינא ש"הן לא", הפסיד שכר המצוה. אלא, כיון שגם אם אינו "מקרבן לתורה" יש בהם המעלה העצמית של בני"ש (בהעלם עכ"פ), לכן (והן לא) לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים".

(לקו"ש ח"ב ע' 221 הערה 53. ע' 223 הערה 68)

64) לבד "המינים והאפיקורסים", כמ"ש לקמן בסוף הפרק. 65) ראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות" כאן. 66) במדב"ר פט"ו, יד. 67) דניאל ג, יח. 68) ראה לעיל ד"ה אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

כנודע () . **ממ"ש** (ישעי' כט' כב': "אל בית יעקב אשר פא"א – ובסנה' יט: מוכח דיעקב עצמו פא"א – ולקמן ספמ"ה. קו"א ז' תו"א חייב אינש הא' ס"א. לקו"ת אמור וספרתם

ולא שבו מעונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ ושתייהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם ונולא אמר

ס"ב, וארשתיך ס"ד, אז ישיר ס"ג, אני לדודי הא' ס"ב מה יפו פעמיך ס"א מועתק כמ"ש כאן ליעקב אשר גו' ועיין ביחוד בד"ה מה יפו). **ליעקב כו'** (ע"ל ספמ"ה).

מ"מ. הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

לקוטי פירושים

כנודע:

מכ"ש: ישעי' כט' כב': "אל בית יעקב אשר פדה את אברהם". – ובסנהדרין יט, ב²⁰ מוכח דיעקב עצמו (ולא "בית יעקב") פדה את אברהם. ולקמן ספמ"ה, קו"א ז'²¹, וכן בתו"א מג"א ד"ה חייב אינש הא' ס"א²², לקו"ת אמור ד"ה וספרתם ס"ב²³, במדבר ד"ה וארשתיך ס"ד²⁴, חקת ד"ה אז ישיר ס"ג²⁵, פ' ראה ד"ה אני לדודי הא' ס"ב²⁶, שה"ש ד"ה מה יפו פעמיך ס"א²⁷ – מועתק כמ"ש כאן: **ליעקב אשר גו'**. ועיין ביחוד בד"ה מה יפו²⁸.

ויש לומר, שלאחרי שכבר גילה אדה"ז ענין זה (ש"הן לא לא הפסיד כו") – יש בזה לא רק שלילת השכר, "לא הפסיד", – שזה (משא"כ באם הי' אומר "יש לו (שכר)") שייך לומר רק באם פשוט שיש לו שכר⁶⁹ – כי אם גם "ריוח" גדול, שמקיים ציווי אדה"ז, שעיי"ז מתקשרים עם אדה"ז כו'⁷⁰.

(שם הערה 68. חכ"ב ע' 31 הערה 19)

ליעקב כו': עיין לקמן ספמ"ה: "ע"י זה (שמעורר רחמים רבים) יכול לבוא לבחי' אהבה רבה בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם".

ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחי' נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עלי' כי היא בבחי' גלות וכו': ה"אהבה" – היא "מצד" . ניצוץ אלקות שבתוכם המחי' נפשם האלקית, כי מצד הניצוץ אלקות האהבה גדולה יותר מאשר מצד נפש האלקית בכלל. ובנוגע "לעורר רחמים" – כותב "עלי", שהכוונה על נפש האלקית בכלל, שמצדה הרחמים גדולים יותר מאשר מצד גניות הניצוץ, שהיא יותר בגלות כו'.

(לקוטי ביאורים בספר התניא ע' קצוז)

20) ושם (ובפרש"י): "היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם . . שפדאו מצער גידול בנים" (שהוטל עליו טורח השבטים, שעל אברהם הי' מוטל אותו טורח, דכתיב והרביתי את זרעך, והוא פדאו). 21) קסא, ב. 22) צה, ב. 23) לה, ג. 24) ט, א. 25) סג, א. 26) לב, ג. 27) מג, ב. 28) אולי הכוונה ששם מביא גם תחילת הכתוב: "ונהג כתיב כה אמר ה' ליעקב אשר פדה את אברהם". – וראה גם "הערות ותיקונים בדא"פ" כאן: "ממ"ש ליעקב – כן הוא ג"כ לקמן ספמ"ה, בקו"א ד"ה וצדקה כנחל ובכ"מ בדא"ח. ועיין לקו"ת ד"ה מה יפו פ"א. אבל בקרא (ישעי' כט, כב): לבית יעקב. ובכמה מדרז"ל (סנה' יט, ב. ועוד) מוכח דהכוונה ליעקב עצמו".

הטוב הגנוז ש בהם: שאפילו ברשע גמור ישנו, כדלעיל פי"ח י"ט, אלא שגנוז.

(תניא בצירוף מ"ח וכו' ע' תרכ – משיעורים בספר התניא ע' 385)

והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה: כנראה שמוסיף עוד בזה – שאף ששניהן (השנאה מצד הרע והאהבה מצד הטוב) אמת, אל יאמר שההרגש

והיחס שלו לחברו בשניהן – שקול יהי' ושוה כו', כי, כיון שצריך לעורר רחמים כו' (וזהו ע"י התבוננות בבת אמת בהטוב ורע שבחברו), אזי זה מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנקרא לעיל "הרע) שבהם", "הטוב) שבהם", וברפי"ג: "זה וזה (טו"ר) שופטין" = שופט אותן) – בכללות. ומובן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק בהרע שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו' – הנה לכללותו ה"ז אהבה. ונוגע

69) וראה ברכות יו"ד, סע"ב. נזיר טו, א. 70) להעיר מהענין ד"הואיל ונפיק מפומי' דרב כהנא" (סוכה לב, סע"ב) – ראה לקו"ש חכ"ב שבפנים.

דהע"ה תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים דהע"ה (תילים קלט' כב').

לקוטי פירושים
מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים
לעשיית טובה לו (שעושה לכללותו) וכיו"ב, שאז – אהבה
דהע"ה: תילים קלט' כב'.
(שיעורים בספר התיא ע' 3867)

[ולא אמר דהע"ה תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים . . כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דש בת]: הטעם שתיבות אלו מוקפות בסוגריים (כפי שהוא גם בדפוס הראשון של התיא) – כי, כוונת פרק זה לבאר מעלה נוספת הבאה כתוצאה מההתבוננות דפרק שלפניו, והיא מצות אהבת ישראל, אלא שלשלימות הענין מבאר ג"כ האופן שאין מקום לאהבה זו כלל, ולכן לא בא אלא במאמר המוסגר. ראה ע"ז בפ"א: ואם אח"כ כו'. בספ"ב: והפושעים והמורדים כו'. ספ"ה. ועוד.

ותוכן המאמר המוסגר – שלאחרי שנתבאר בפרק זה אשר העושה נפשו עיקר וגופו טפל בא ע"ז לאהבת כל ישראל כיון שכולם נקראו אחים ממש מצד שרש נפשם בה' אחד, א"כ, איך אפשר לשנוא אחד מישראל תכלית שנאה, והרי יש לו נפש שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", ומבאר דאין זה אמור אלא במינים ואפיקורסים שמטילים קנאה כו', ואין שם מקום לאהבה הנ"ל כי אין להם חלק באלקי ישראל, היינו שנכרתו ר"ל משרשם, וא"כ אין לקרותם אחים.⁷¹

כי באלו שאינם חביריו בתומ"צ, ובמילא אין ציווי לשנאתם מצד הרע ש בהם, כי מה לו ולהם – צ"ל שני תנאים: א) טעם שאין מקום לאהבה – "אין להם חלק באלקי ישראל", ב) טעם להשנאה – "משנאיך ה' אשנא גו".
וע"פ הנ"ל יובנו כמה דיוקים:

א) מה שהוסיף רבינו גם "אפיקורסים", אף שבש"ס שבת אינו מדבר רק ע"ד מינים⁷², והוא מפני שגם באפיקורסים יש ציווי לשנאה, שלכן מורידין אותן.⁷³

ב) מה שלא מנה רבינו חייבי כרת ומיתה, אף שגם הם נכרתים משרשם וא"כ אין לקרותם אחים.

ג) מה שהוסיף רבינו התיבות "שאיין להם חלק באלקי ישראל".

(מאגרות קודש ח"ב ע' קסד וא"ל)

ענין זה בא בהמשך למ"ש לפנ"ד ד"אוהב את הבריות" ענינו שמביא ל"ומקרבן לתורה", כי, גילוי מעלת הנשמה הוא ע"י תורה דוקא⁷⁴. ולכן, אלה שנפסקה לגמרי שייכותם לתורה, ועד ש"אין להם חלק באלקי ישראל" – מעלת נשמתם א"פ (במצבם זה) לבוא לידי גילוי (דלא כ"בריות" שהם רק "רחוקים מתורת ה' כו"), ובמילא, א"פ להיות אליהם בגילוי אהבת ישראל מצד הנשמה.

(לקו"ש ח"ז ע' 222 הערה 66)

[ולא אמר דהע"ה וכו': ואין זו הוראה לרבים, כי, רק דוד (שהי' מלך הדן וכו') אמר כן, אבל בשאר כל אדם, גם אם רואה בפועל על הזולת ענינים כאלו שנראה שהוא מסוג "שאיין להם חלק כו'", הרי, כפי שה' יראה ללבב⁷⁵ מחשבתו וכוונתו של הזולת, יתכן שיש בזה ענין שמוציאו מסוג הנ"ל (וכהדוגמא ד"לשם שמים נתכוין" גבי מקושש⁷⁶, ובמילא אינו חטא דחילול שבת כלל, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה).

(לקוטי ביאורים בספר התיא ע' קצט"ד)

תכלית שנאה שנאתים . . על המינים והאפיקורסים: אפילו המינים והאפיקורסים שעליהם אמר דוד המלך "תכלית שנאה שנאתים" (כי אין להם חלק באלקי ישראל) – גם אותם צריך לקרב, כי:

א) גם עליהם אמרו⁷⁷ "יתמו חטאים ולא חוטאים", ובמילא צריך לקרבם ולהשתדל להחזירם למוטב, בכדי שיהי' יתמו חטאים ולא חוטאים⁷⁸.

ב) נוסף לכך שבדורותינו אלה, הכפירה (ע"פ רוב) היא רק מצד העדר הידיעה⁷⁹, הרי, עיקר האמונה (וכן

71) ראה אגה"ס ס"ז. תניא ספכ"ד. אגה"ת פ"ה. 72) החילוק שביניהם – ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג וטושו"ע יו"ד סקנ"ח וח"מ סתכ"ה.

73) ע"ז כו, ב. – ושם נימנו גם המסורות, אבל, בהם אין הטעם מפני השנאה, אלא מדין רודף, ולא עליהם נאמר "תכלית שנאה גו".

74) ראה לעיל ע' קצח ד"ה אוהב את הבריות וכו'. 75) שמואל"א טו, ז. 76) תוד"ה אפילו – ב"ב קיט, ב (בשם מדרש). ת"י במדבר טו, לב. 77)

תהלים קד, לה. ברכות יו"ד, א. וראה סה"מ תרפ"ז ע' רב. 78) משיחת י"ב תמוז תשי"ז (נדפס בהוספות ללקו"ש ח"ג ע' 235).

79) סה"מ תשי"א ע' 242.

שאינן להם חלק בא"י
(ע"ד סנה' קב:). דשבת
(קטז).

והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא
בגמרא ר"פ ט"ז דשבת:

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים	לקוטי פירושים
שאינן להם חלק באלקי ישראל: ע"ד סנהדרין קב, ב ("אחאב כפר באלקי ישראל לפיכך אין לו חלק באלקי ישראל"). דשבת: קטז, א.	הכפירה – היפך האמונה) היא בלב, והרי אין אדם יודע מה בלבו של חברו ⁸⁰ . וגם כאשר מדבר ועושה עניני כפירה (וב"ד של מטה מענישים על זה, כי האדם יראה לעיניו ⁸¹), אפשר שבלבו מאמין הוא, והרי צריך לדון ⁸² את כל אדם לכף זכות ⁸³ .
	(מספר הערכים ז"ב"ד – שהובא בלקו"ש שם הערה 64)

המינים והאפיקורסים . . כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת: מה שכתב שסוג זה (בימינו) הם המשומדים, אלה המתנכרים שניתקו כל קשר עם היהדות (בניגוד ליהודים חפשיים סתם) – הנה: מובן דלא כל הנקראים משומדים בלשון העולם נכנסים בכלל זה, ולא כל הנכנסים בכלל זה נקראים עתה משומדים. ובכל אופן, אין רבינו מדבר רק במשומדים, גם לא בכל המשומדים⁸⁴, כי אם במינים ואפיקורסים שנתבאר מהותם ברמב"ם הל' תשובה. ושם⁸⁴: "והמינים כו' האומר שאינו לבדו ראשון כו' אפיקורסין כו' המכחיש נבואתו של משה רבנו כו' הכופרים בתורה האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד" – שכל אלו לא יקראו עתה משומדים.

ובר"פ ט"ז דשבת – הנה ר' טרפון ור' ישמעאל מדברים בנוצרים שבימיהם היינו הנוצרים הראשונים⁸⁵. והנה כת זו בעת ההיא לא חפצו להבדל מעם ישראל, ואדרבה, דברו בשבח (ועד שבא שאול מתרשיש הרי גם לא רצו לדבר עם הנכרים), חשבו עצמם מכני' בכל הענינים, נהגו במנהגיהם לרבות למוד התורה וקיום המצות ברובם המכריע, והיו מבזים את אמונת הפסילים היינו הדת השלטת אשר בעת ההיא, כידוע. וראה בשבת בסיום הסוגיא שם: "אנא לא למיפחת מן אורייתא דמשה אתיתי כו'". אלא שהי' בהם ענין של ע"ז (וצ"ע איזה), והיו מלעיגים על אחדות מדרוז⁸⁶ – זאת אומרת אשר לא היו משומדים, כמו שמפרשים עתה מלה זו, אלא ישראלים חפשים, עוברי עבירה, מינים.

ולהעיר, שאם הי' רבינו מפרש בשבת שם "מינים", משומדים – הי' כותב בתיאור "משומדים" או "מומרים" או מי שנהפכו לדת הישמעאליים וכיו"ב, כנויים הרגילים במקרים אלו מפני הצענוז, ולא הי' משתמש במלה שנתפרשה בכ"מ בספרות ההלכה באופן מדויק אי מתאים לכוונה הנ"ל. ועוד: רבינו מוסיף בתיאור גם את "האפיקורסים", ועכצ"ל שהוא מדבר, עכ"פ, בשני סוגים.

וכללות החילוק בין סוג זה להחפשים הוא: לתיאבון או להכעיס⁸⁷, זאת אומרת שכל הנכנסים בסוג זה הם להכעיס⁸⁸.

(ומ"ש ברמב"ם שם ה"ט "מומר לכל התורה כו' בשעה שגוזרין שמד כו'" – כבר ציין באור שמח לרש"י ע"ז נד, א, וברש"י שם מסיים: "אחרי שרואה את ישראל ידם מטה נוטה לבו לע"א". וצע"ק ממ"ש בלח"מ שם. כן מ"ש ביו"ד סו"ס קנח בהג"ה: "מומרים כו' ה"ה כמו מומרים להכעיס" – מדבר במומרים סתם שצריך עדיין לברר מהותם. יעויין תוד"ה אני – ע"ז כו, ב).

(מאגרות קודש ח"ב ע' קטה. ע' רא ואילך)

80 פסחים נד, ריש ע"ב. 81 אבות פ"א מ"ו. 82 משיחות חורף תשכ"ד. 83 להעיר ג"כ מתשובת הרמב"ם בקובץ תשובותיו סי' קסג. 84 פ"ג ה"ז ואילך. 85 יעויין בערוך השלם מע' און, בי אבידן – שהובא שם מה שנשמט ע"י הצענוז, ומוכח כנ"ל. 86 ראה בהשמטת הש"ס – הובאו גם באוצר ישראל מע' ישו. 87 בהלכה – אבן הבוחן העיקרית היא טעם ואופן עשיית העבירה, אם היא לתאבון ובדרך עראי, או להכעיס ובקביעות, ולא מהות העבירה עצמה. דוגמא לדבר מזמננו זה: האומר אמת שיש אלוהי יחיד (ובמילא נוקיים תומ"צ) אבל אומר שאינו לבדו ראשון כי יש שם חומר ראשון קודם וממנו ברא העולם – הי' מין, כעו"ז (וצע"ק ממ"ז ח"ב פכ"ה דמשמע שאין זה שניות), אף שבלשון בנ"א אינו נקרא משומד. וקל ממנו, אף שקורין אותו משומד – מי שרשע עצמו לאינו יהודי ח"ו לתיאבון ואח"כ חי חיי הפקרות לתיאבון, כי אין מי שיוכיחו לתקן עותות (המקורים לזה יעויין ברמב"ם הל' תשובה פ"ג, בנ"כ שם, ועוד). עוד דוגמא: מאן דשבק היתרא ואכל איסורא – מותר להלוותו בריבית. מי שנשבה כשהוא תינוק לבין העכו"ם ואינו יודע מתורת ישראל ככל – אסור להלוותו בריבית (י"ד סקנ"ט. – והחולקים בזה הוא מטעמים צדידים). 88 אם יש עתה מומר להכעיס – להעיר ב"ח י"ד סו"ס קנט. הדי"ך בית (כד. ל) חדר (ב. ד). שו"ת מהר"ש הלוי י"ד סי' כט.